

Karl Pfefferle en zijn bedrijfsmethode

In zijn boek *'Imkern mit dem Magazin'* beschrijft Karl Pfefferle zijn manier van omgaan met bijen. De werkwijze van Karl Pfefferle omvat veel meer dan een reeks handelingen om veel honing bijeen te garen. Er gaat een bepaalde opvatting achter schuil van wat een bijenvolk is. De daaruit voortvloeiende bedrijfsmethode is gericht op een dracht die wij in Nederland niet kennen, de zogenoemde *Tannentracht*, bladhonig uit de dennenbossen. Toch zijn zijn ideeën voor Nederlandse imkers waardevol. Zijn opvattingen zijn de vrucht van een leven lang omgaan met bijen. In dit artikel ga ik in op zijn leven als imker en zijn gedachten over de biologische grondslagen van het bijenvolk. Zijn bedrijfsmethode komt later aan bod.

Wie is Karl Pfefferle?

Karl Pfefferle is een Duitse imker die met een groot aantal Carnicavolken in Münstertal in het Schwarzwald imkert. Hij komt uit een echte imkersfamilie en heeft het imkeren geleerd van zijn grootvader. Hij herinnert zich hoe hij als klein kind zijn ouders vroeg om de vensterluiken open te maken omdat het zo donker was. Dat deze duisternis het gevolg was van zijn poging de bijen dichterbij de paardebloemen te brengen door deze op de vliegplanken van grootvaders bijenkasten te leggen hebben de volwassenen hem later verteld. Vanaf zijn vroegste jeugd bracht hij zijn tijd door bij de bijen. Als kind hielp hij zijn grootvader met berokers aanmaken, raampjes aangeven, kunstraat gieten en inzetten, honing slingeren. De mooiste herinneringen heeft hij aan het jaarlijks weerkerende hoogtepunt van het bijenjaar, de zwermtijd. Hij had dan de verantwoordelijke taak te waken over het zwermen van de bijenvolken. Als beloning voor zijn werk kreeg hij als kind van tien jaar zijn eerste zwerm die hij alleen mocht verzorgen. Ook ging hij toen vergaderingen van imkers bezoeken waar hij de uitwisseling van ervaringen door de oudere imkers vol respect beluisterde.

Zwermbijenteelt

Het imkersbedrijf van zijn grootvader was een zwermbijenteelt. In goede jaren kwamen er meer dan honderd zwermen af. Karl Pfefferle leerde de natuurlijke en dynamische kracht van deze werkwijze kennen.

Hij moest noteren uit welk volk de zwermen gekomen waren en waar hij ze huisvestte. Het was ernstig mis als hij niet wist uit welk volk de zwerm gekomen was. De aantekeningen over de kwaliteit van de volken maakte grootvader zelf. Op de stand waren alle toenmaals bekende bijenrassen aanwezig: bijen uit Palestina, Italianen, Cyperse en Krainer bijen. Karl leerde zo de eigenaardigheden van de verschillende rassen kennen. In deze tijd begon hij zich ook in de literatuur te verdiepen en daar leerde hij dat kleine nazwermen verenigd dienen te worden. Karl trachtte tevergeefs grootvader van deze zienswijze te overtuigen. Grootvader vond de kans dat de overblijvende moer ongeschonden uit de strijd zou komen te klein. De zwermen werden stevig gevoerd en elk volgend voorjaar stond Karl weer verbaasd over de geweldige ontwikkelingskracht van deze kleine nazwermen. Ze leverden de beste prestaties. Dit ervaringsgegeven ligt aan de basis van wat ik hier gemakshalve de methode Pfefferle noem.

De opbouw van de bijenstand

Grootvader overleed en de jeugdige Karl trad in zijn voetsporen. Hij hield de imkerij gaande met de gewone Europese bij in Badische achterbehandelingskasten. Dit is een kast met drie of vier etages met betrekkelijk kleine ramen van 21 x 24 cm. Hij deed ook observaties aan *Buchneria pectinata*, de producent van de honingdauw. Na de tweede wereldoorlog werd een geslonken bijenstand weer uitgebreid. De bijenstand kreeg een nieuw jasje en er werd geïmkerd met achterbehandelingskasten die zowel in de broed- als in de honingkamer twaalf ramen telden. Ze hadden een inhoud van 80 liter en Karl was er zich van bewust dat dit meestal te klein was. Onze Spaarkast heeft met twee broedkamers en een honingkamer een inhoud van 88 liter. Hij beschouwde die grootte toen als iets waar je mee moest zien te leven, de kasten waren nou eenmaal zo. Als een volk te weinig ruimte had werden simpelweg bijen afgenomen, aderlaten zou je het kunnen noemen. Zijn bijen kregen ook te maken met bijenziekten als nosema, kalkbroed en mijten. Hij ontdekte dat de in de literatuur aanbevolen behandelingen de gezondheid van de bijen meer kwaad dan goed deden. Karl Pfefferle ging een andere weg bewandelen en probeerde op een steeds natuurlijker

manier te imkeren. De ervaring leerde hem dat het houden van volken in te kleine kasten, te laat ingezet- te koninginnenteelten, het maken van kunstzwermen gezien konden worden als behandelingen met ongunstige gevolgen.

Een nieuwe weg

Een aanzienlijke stap vooruit was de beslissing om nieuwe volken alleen tijdens de natuurlijke tijd van uitbreiding, de zwermtijd, op te zetten en dat te beëindigen op de langste dag. Afleggers werden alleen nog met vliegbeijen gemaakt en buiten het aan de beijen bekende vlieggebied opgesteld. De gebruikelijke afleggerkasten bleken toen opeens te klein te zijn. Voor de afleggers werden toen broedkamers met twaalf ramen ingezet.

Vervolgens leerde hij de 'Hohenheimer' kast kennen waarbij bleek dat de grotere ruimte van doorslag- gevende betekenis was voor de gesteldheid van het volk. De Hohenheimer is een stapelkast met acht ramen per bak. De ramen hebben Zandermaten, binnenwerks 40 x 20 cm. Karl Pfefferle begon in andere categorieën te denken en werd een geestdriftig voorstander van imkeren met de stapelkast', der Magasinimkerie' in het Duits. Uiteindelijk is de keus gevallen op een kast met negen ramen in Zandermaten. Veel discussie in het imkersgezin heeft ertoe geleid deze methode met succes te vervol- maken. Het gemak waarmee volken op sterkte gebracht konden worden en de hogere honingop- brengst waren verrassend. Hij heeft nu een bedrijfs- wijze met zoveel kamers als een volk nodig heeft om zich goed te kunen ontwikkelen. De methode is tot de eenvoudigste vorm teruggebracht waardoor het werken in de volken minimaal is.

Uitgangspunt

De bewegingen van het bijenvolk in de kast vormen het uitgangspunt voor het werken met de stapelkast. In vroeger tijden is in onze streken stellig de holle boom de natuurlijke bijenwoning geweest. In hun lange ontwikkelingsgeschiedenis hebben de beijen zich aan deze woning aangepast. Daarin vindt de voor- liefde van de beijen voor een verticale holle ruimte zijn oorsprong. Door de moderne bosbouw is deze beijen- woning verdwenen en daarmee de mogelijkheid dat de imker de beijen in hun natuurlijke staat kan obser- veren. In de stapelkast vinden we deze lange holle ruimte terug. In de winter trekt het bijenvolk zich tot een bol samen, waaruit het broednest zich in het voor- jaar ontwikkelt. Het behoudt daarbij de bolvorm zolang de ruimte dit toelaat. Boven dit broednest

leggen de beijen hun voedselvoorraad aan als een dikke beschermende kap. De wintertros is niet onbe- weeglijk en kan daardoor de slinkende voedselvoor- raad naar boven volgen. Na de winterrust komt het broednest in de plaats van de wintertros en kan even- min het contact met de voedselvoorraad missen. Broednest en honingvoorraad zijn de grote drijvende krachten in het bijenvolk. Tussen deze twee is er druk en tegendruk, en hier ontstaat een spanningsveld, een gebied met een stimulerende werking. Dit is de twee- de belangrijke steunpilaar van zijn bedrijfsmethode. Karl Pfefferle ziet het broednest niet als een vast gegeven. Het kan zich naar beneden en boven verplaatsen. Door het broednest toe te staan de voed- selvoorraad naar boven te volgen, is dit stimulerende effect in de bedrijfsmethode ingebouwd. Geen roos- ters dus. Ook moet het broednest naar beneden kunnen uitwijken om niet in verdrukking te raken bij een alsmaar groeiende honingvoorraad. Als in een drachtarme periode met een moerrooster gewerkt wordt en het broednest daarmee vastgehouden wordt, ontstaat er een scheiding tussen honingvoor- raad en broednest. Hierdoor stagneert de ontwikke- ling van het broednest, vaak zonder dat de imker dat merkt. Door het rooster weg te nemen ontstaat verba- zend snel een schitterend broednest, ongeacht de kwaliteit van de ramen. Bij het opzetten van een nieu- we bak hoeft de imker geen ramen met broed naar boven te hangen. Het broednest ontwikkelt zich daar vanzelf omdat het zich op deze plaats het actiefst gedraagt. We leren daaruit dat er in de ontwikkelings- zone geen problemen zijn met het bezetten van ramen. Deze zijn er wel in het onderste gebied van het broednest. Daar ontbreekt de stimulans voor ontwikkeling. Desalniettemin is onderin een zekere vrije zone noodzakelijk. Hier zien we een natuurwet. Als de honingvoorraad groeit bouwt het volk beneden gewoon bij. Sommigen trekken hieruit de conclusie dat onderin ruimte gegeven moet worden. Dat werkt alleen maar als de druk van bovenaf groot genoeg is en dat is de meeste tijd van het jaar niet het geval. Aangezien de drang van het broednest naar boven bekend is, kunnen we de ontwikkelingszone voor de volksversterking succesvol benutten. Karl Pfefferle heeft het bovenop plaatsen tot het belangrijkste onderdeel van zijn bedrijfsmethode gemaakt.

Literatuur

Pfefferle, K. Imkern mit dem Magazin und mit der Varroatose, 8., überarbeitete Auflage, 1990.